

قوانین جهان تنها قوانین مادی نیستند/نقش معنویت در درمان بیماری‌ها

محمد محمدرضایی، استاد فلسفه دین و الهیات با بیان اینکه رعایت دستورات پزشکی از واجبات است، گفت: هم باید به علم و قوانین مادی عالم توجه کنیم و هم به عالم معنا و دعا و توسل توجه داشته باشیم.

محمد محمدرضایی، استاد فلسفه دین و الهیات با بیان اینکه رعایت دستورات پزشکی از واجبات است، گفت: هم باید به علم و قوانین مادی عالم توجه کنیم و هم به عالم معنا و دعا و توسل توجه داشته باشیم.

محمد محمدرضایی، استاد تمام دانشگاه تهران درباره نقش معنویت در درمان بیماری‌ها به خبرنگار مهر گفت: کسانی که اعتقاد به خداوند دارند و توحید را قبول کردند و معتقدند خدایی یگانه که خالق همه آسمان‌ها و زمین است، وجود دارد باید در عمل شأن هم روش و منش توحیدی یا سبک زندگی توحیدی را سرلوحه کار خودشان قرار بدهند. ما معتقدیم که خداوند خالق همه اشیا است، «قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ» (رعد/۱۶): بگو خداوند خالق همه چیز است و اوست یکتا و پیروز. علاوه بر اینکه دلالت بر این امر می‌کند که خداوند یگانه است، عقل هم دلالت می‌کند و معتقد است که همه موجودات عالم فقیر هستند و فقط خداوند غنی حمید است.

اعتقاد به توحید منافاتی با نظام علی و معلولی در عالم ندارد

وی گفت: توحید در خالقیت و اینکه خداوند خالق همه اشیا است به این معنا نیست که نظام علی و معلولی یا اصل علیت را در نظام عالم نفی کنیم. خداوند این عالم را خلق کرده و براساس یک سری سنتها و قواعد و قوانینی که بر این جهان حاکم کرده است، لذا در قرآن می‌فرماید: «اللّٰهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ» (روم/۴۸) خدا همان کسی است که بادهای را می‌فرستد تا ابرها را به حرکت در بیاورد، سپس آنها را در پهنه آسمان آن گونه که می‌خواهد می‌گستراند و متراکم می‌گرداند. در این آیه به روشنی تأثیر باد در به حرکت در آوردن ابرها تصریح می‌کند و یا قرآن آفرینش را به حضرت عیسی (ع) برگزیده خداوند نسبت می‌دهد که به اذن قوه الهی، خلق می‌کرد که در قرآن می‌خوانیم: «أَتَىٰ أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللّٰهِ» (آل عمران/۴۹) من از گل برای شما چیزی به شکل پرنده می‌سازم و در آن می‌دمم که به اراده و مشیت خداوند پرنده ای می‌شود. پس توحید منافاتی با نظام علی و معلولی در عالم ندارد. این عالم و نظام آفرینش براساس یک سری قوانینی اداره می‌شود.

محمد محمدرضایی با بیان اینکه توحید در ربوبیت به این معناست که کارگردان جهان آفرینش همانند خالق آفرینش یکتاست، گفت: یعنی این طور نیست که خداوند خلق کرده باشد و شخص دیگری اداره کننده جهان باشد. «لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم» هر چه در این عالم اتفاق می‌افتد، کارگردانش خداوند است و این تدبیر به دو نوع است: تدبیر در تکوین و تدبیر در تشریع. یعنی ربوبیت در تکوین هم وجود دارد. همه این نظام عالم و فعالیت‌هایی که می‌کنند، رب و کارگردانش خداوند است.

وی افزود: نوعی توحید در تشریع هم داریم که خداوند تمام قوانین که برای سعادت بشر وضع کرده است در قرآن و سنت پیامبر (ص) ائمه معصومین (ع) قرار داده است، لذا می‌گوید: «وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللّٰهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ» (آل عمران / ۴۵) ما باید به دستوران خداوند گوش فرا دهیم. یکی از مراتب توحید، توحید در عبادت است که قرآن می‌فرماید: «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ» (نحل/۳۶) ما در میان هر امتی، رسولی برانگیختیم که خدا را بپرستند که از طاغوت اجتناب کنند. توحید در عبادت به این معناست که هر عبادتی که انجام می‌دهیم باید برای خدا باشد تا اگر ائمه اطهار را تعظیم و تکریم می‌کنیم، اینها در راستای توحید افعالی است و این طور نیست که ما استقلال برای اولیای الهی و ائمه اطهار در مقابل خداوند قائل باشیم. چون اینها عبد صالح خداوند بودند و به مقام قرب الهی رسیده بودند، در واقع به این خاطر آنها را تکریم و تعظیم می‌کنیم.

این کارشناس فلسفه دین اظهار داشت: در نظام عالم خداوند قوانینی قرار داده و برای هر شیء، خاصیتی قرار داده است. برای خورشید روشنایی قرار داده است و قوانینی قرار داده که از ما خواسته تعقل کنیم و راز این عالم و هستی را کشف کنیم و پی ببریم که خداوند خالق همه هستی است و رب العالمین خداوند یکتاست. این سنتها و قوانین این گونه نیست که اگر موجودی، اثری داشت و دارویی برای مریضی خوب بود، این قانون که کشف شد برخلاف توحید باشد. این عین توحید است.

وی با بیان اینکه تکریم و تعظیم مشاهد مشرفه بر ما واجب است و حتی توسل جستن و تبرک جستن جز سفارشات قرآنی است، گفت: در داستان حضرت یوسف که در قرآن آمده است، آمده که وقتی حضرت یعقوب بر اثر فراق حضرت یوسف نابینا شد، حضرت یوسف گفت: «ادْهَبُوا يَقْمِصِي هَذَا قَالِقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَيْيَ يَأْتِ بَصِيرًا» (یوسف/۹۳) «فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا» (یوسف/۹۶) پیراهن مرا بر روی صورت پدرم بیاندازید او بینا می شود، فرستاده هم این کار را می کرد و او بینا شد.

وی تصریح کرد: ما قائل هستیم هر اثری در این عالم هست و هر قانونی که وجود دارد، هر دارویی که برای بیماری کشف شده، قانون خداوند است. خداوند این خاصیت را به آن شیء داده که این خاصیت را داشته باشد. از چراغ و نور استفاده می کنیم. در مشاهده مشرفه از سیستم روشنایی و گرمایی استفاده می کنیم، اینها قوانینی است که خداوند برای ما قرار داده است و در ذهن دانشمندان قرار داده است که آنها را کشف کنند. پس هم تبرک جستن برای ما خوب است و هم کشف قوانین الهی خوب است و همه اینها در راستای توحید است، اما نباید از نکته ای غافل شد و آن این است که ما قواعدی در فقه داریم با عنوان قاعده لا ضرر و قاعده لاجرح. این قواعد، قواعد حاکمه فقهی هستند، قواعدی هستند که بر تمام احکام و مقررات اسلامی حاکم و چیره هستند. خداوند به ما گفته که روزه بگیرید، روزه بر شما واجب است، اما اگر ما مریض بودیم، روزه بر ما واجب نیست. برای نماز خواندن لازم است وضو بگیریم یا غسل کنیم، اگر در شرایطی، آب سرد وجود داشت و امکان تهیه آب گرم نبود و اگر با آب سرد استحمام کنیم و یا وضو بگیریم به ما آسیبی می رسد، این حکم برداشته می شود و لذا ما باید تیمم کنیم، پس قوانین و احکام واجب الهی اگر باعث ضرر و زیان انسان شود، حکم برداشته می شود، چون جان انسان برای خداوند خیلی مهم است و قوانین الهی به گونه ای نیست که انسان را در عسر و حرج قرار دهد، لذا در قرآن می خوانیم: «يُرِيدُ اللَّهُ يَكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ يَكُمُ الْعُسْرَ» (بقره/۱۸۵) خداوند نمی خواهد شما را در سختی قرار دهد، بلکه می خواهد شما را در راحتی قرار دهد، یعنی در واقع دین، سهل و ساده است. این طور نیست که تکلیف بما لایطاق باشد. با من به گونه ای رفتار کند که در وسع من نباشد. از طرف دیگر ما باید مراقب بدن خودمان باشیم، در قرآن می خوانیم: «وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ» (بقره/۱۹۵) خودتان را به هلاکت نیاندازید.

رجوع افراد غیرمتخصص به متخصص، سیره عقلایی است

وی تأکید کرد: از طرف دیگر ما اطلاعات پزشکی نداریم و این قاعده رجوع افراد غیرمتخصص به متخصص، سیره عقلایی است. بر اساس آن ما مجوز تقلید دینی را صادر می کنیم. عقل می گوید و این سیره عقلاست که در همه علوم و فنون افرادی که اطلاعی ندارند به افراد متخصص و خبره مراجعه می کنند. این امر بدیهی است، یک امر فطری است. پس حفظ جان من واجب است. قواعد پزشکی، قواعد تخصصی است و هر کسی صلاحیتی در آن ندارد. ویروسی وارد جامعه شده است، متخصصان معتقدند اگر اجتماعاتی ایجاد شود این ویروس با سرعت بیشتری در جامعه نفوذ می کند و افراد بیشتری را مبتلا می کند، ممکن است بدن آسیب ببیند و انسان به هلاکت برسد. ممکن است شخصی ناقل این بیماری باشد بدون اینکه خودش بداند و عده دیگری را بیمار کند و ... بنابراین من این مجوز را ندارم.

محمدرضایی در ادامه گفت: جان انسان آن قدر در دین اسلام مهم است که اگر یک انسان احیا شود، انگار همه انسان ها احیا شدند. «مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» (مائده/۳۲) هر کس انسانی را از مرگ رهایی بخشد چنان است که گویی همه مردم را زنده کرده است. من مجوز ندارم که به بدن خودم آسیب برسانم. من تنها متعلق به خودم نیستم. من متعلق به جامعه هستم. بدن ما امانتی است که خداوند در من قرار داده است، لذا ما باید در حفظ آن بکوشیم. لذا در روایات آمده است که لاضرر و لا ضرار فی الاسلام، ما نه می توانیم به خودمان ضرر بزنیم و نه می توانیم به دیگران ضرر برسانم. اگر ما این قواعد پزشکی را رعایت نکنیم، هم به خودمان و هم به دیگران ضرر زدیم و این امر در اسلام نهی شده است.

وی اضافه کرد: بر فرض اگر دستور الهی باشد که به ائمه توسل و تبرک بجوئید، بعضی مواقع یک سری قواعد حاکمه ای وجود دارد که باعث می شود که هم به خود و هم به دیگران ضرر برسانم. خداوند از این امر، نهی کرده است و اگر من تشخیص بدهم یک بیماری ای گرفتم، فلان دارو برای این بیماری مناسب است، این نکته برخلاف توحید نیست این هم قانون الهی است. خداوند آن قانون را در طبیعت قرار داده است که اگر چیزی خارج از حیطه ربوبیت خداوند است همه موجودات تحت سیطره خداوند هستند، هم خالقشان خداوند است و هم رب شأن خداوند است، لذا اگر من از آن هم استفاده کنم کار نادرستی نیست.

وی با بیان اینکه مطالعه و تحقیق و ... توصیه خداوند است، گفت: لذا پیامبر گرامی اسلام (ص) می فرماید:

«اطلبوا العلم ولو بالصين»، علم را طلب کنید حتی اگر در چین باشد. علما می فرمایند که در چین آن زمان، علم توحید و خداشناسی و علم دین وجود نداشت، منظور پیامبر همین علوم تجربی بوده است. پیامبر به ما سفارش کرده است که بروید علوم تجربی را یاد بگیرید و اگر یاد گرفتید و متخصص شدید در پزشکی، فیزیک و شیمی و.. آن را برای جامعه اسلامی به کار بگیرید. این امر در چارچوب توحید هست که خداوند یک اثری را در طبیعت قرار داده و به بشر اجازه داده تا آن را کشف کنند، حال اگر ما دارویی را برای بیماری ای استفاده کنیم، برخلاف دستورات الهی نیست.

وی افزود: همان طور که خداوند فرموده به اولیای الهی توسل و تبرک بجوئید، فرموده که جان خود را حفظ کنید و لذا چون در اینجا ضرری وجود دارد و بدن خودم آسیب می بیند و هم به دیگران و جامعه آسیب می زنم، یک موحد مسلمان باید به این دستورات گوش دهد و به گونه ای رفتار نکند که خدایی ناکرده، دین را یک امر غیرعقلانی جلوه دهد و طوری شود که استعمارگران و دشمنان اینها را بهانه ای برای تخریب و تضعیف دین تبلیغ کنند و ذهن نسل جوان ما و جهان را به گونه ای تغییر دهند که دین یا علما با علم مخالف هستند. خداوند قوانینش را در طبیعت قرار داده و از ما خواسته اینها را کشف کنیم. اینها سنت الهی است، اصلاً بر ما واجب است که این قوانین را کشف کنیم و به کار بگیریم، لذا قرآن می فرماید: حفظ بدن واجب است، من چون اطلاعی ندارم «قاسأُلوأهل الذکر إن کُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» (نحل/۴۳) شما از کسانی که متخصص هستند، سوال کنید. سوال کردن همراه با عمل کردن است، لذا سبک توحیدی و قانون الهی اقتضا می کند در جایی که ضرر وجود دارد می توان واجبی را ترک کرد. به خاطر اینکه در پیشگاه الهی، انسان اهمیت دارد، تا زمانی که آن ضرر برطرف شود، ملزم به اجرا هستیم.

رعایت دستورات پزشکی از اهم واجبات است

وی با بیان اینکه مشاهد مشرفه، توسل پیدا می کنیم، اظهار داشت: آیا توسل به این معناست که خودمان را به ضریح بچسبانیم؟ اگر اجتماعی ایجاد می شود و ترس از شیوع ویروس وجود دارد، آیا من می توانم انسانی را نابود کنم؟ مگر قرآن نمی فرماید: «مَنْ قَتَلَ نَفْسًا يَغْيَرُ نَفْسًا أَوْ قَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا» (مائده/۳۲) اگر من انسانی را بکشم، انگار همه انسان های روی زمین را کشتم. در این صورت عدم رعایت مسائل بهداشتی که جان انسان ها را به خطر می اندازد، برخلاف دستور الهی است که من بخواهم هر طور که دلم می خواهد رفتار کنم و خودم اجتهاد بکنم، لذا همان طور که مراجع عظام تقلید ما فرمودند: رعایت دستورات پزشکی از اهم واجبات است و به خاطر همین امر هست که از مراجع خودمان تبعیت می کنیم و سیره عقلا هم این است که در مواقعی که تخصص نداریم به متخصصان مراجعه کنیم.

محمد محمدرضایی ادامه داد: روزه واجب است، اما وقتی که مریض شدیم می توانیم روزه نگیریم. بیماری و ضرر با روزه گرفتن و قادر نبودن برای روزه گرفتن را پزشکان تشخیص می دهند، لذا حکم و تأکید بر روزه گرفتن برداشته می شود. خداوند که نمی خواهد بشر را در سختی قرار دهد، لذا اگر به ما می گویند در مشاهد مشرفه باید در شرایط خاص، مسائل بهداشتی خاص را رعایت کنیم باید گوش کنیم و این امر منافاتی با سبک زندگی توحیدی ندارد.

قوانین حاکم بر جهان تنها قوانین مادی نیستند

وی افزود: قوانین عالم، فقط همین قواعد فیزیکی نیست. مگر ما همه قوانین فیزیکی عالم را کشف کردیم و ثانیاً مگر قوانین حاکم بر جهان فقط این قوانین مادی است؟ ما یک سری علت های طبیعی و متعارف داریم که برخی از آنها کشف شدند، اما یک سری علت های طبیعی ناشناخته داریم که هنوز کشف نشدند. یک سری علت هایی داریم که اصلاً مادی نیستند. ما ظاهر دنیا را می بینیم، یک سری قوانین غیرفیزیکی و متافیزیکی هم وجود دارد. اینها خارج از عالم ماده هستند، اما در این عالم تأثیرگذارند، یعنی کسانی که قائل به عالم غیب هستند، به عالم متافیزیک اعتقاد دارند و این گونه نیست تأثیر عالم متافیزیک را بر عالم ماده نفی کنند. نه آنها هم تأثیراتی دارند، لذا ما فقط این اعتقاد را نداریم که فقط قوانین مادی بر این جهان حاکم هستند. یک سری قوانینی وجود دارند که به آنها قوانین معنوی، متافیزیکی و مادی می گوئیم که اینها هم بر این جهان حاکم هستند. اگر کسی تنها بگوید تنها قوانین مادی بر این جهان حاکم هستند، او ماتریالیست است، او مادی گراست، ما که به عالم غیب قائل هستیم «ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ* الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ» (بقره / ۲ و ۳) غیب، یعنی عالمی که مشهود نیست.

نقش معنویت در درمان و بهبود بیماری ها

محمدرضایی افزود: لذا همان طوری که ما قائل هستیم فلان دارو، برای فلان مریض شفابخش است و دستور دینی ما

هست که از این دارو استفاده کنید همان طور به ما گفتند به عالم معنا توجه داشته باشید، دعا کنید و متوسل به ائمه اطهار (ع) شوید. این هم قوانین خاص خودش را دارد. نمی توان این قوانین را انکار کرد. اگر این قوانین را انکار کنیم مادی گرا می شویم، لذا کسی که الهی هست و اعتقاد به خدا دارد و اعتقاد به ملائکه الهی و عالم غیب دارد اینها قوانینی هستند، حاکم بر نظام هستی. اینها هم تأثیر دارند. من این قوانین مادی را هم به خوبی و کامل نمی شناسیم، چگونه می توانیم بگوئیم تنها و لا غیر فقط قوانین بر عالم، اینها هستند. بسیاری از قوانین وجود دارند، که همان طور که قرآن و دین ما می فرماید: این عالم معنا در عالم ماده تأثیر دارد، لذا خداوند می فرماید: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» (اعراف/۹۶) اگر مؤمنین تقوا پیدا کنند، ایمان بیاورند و تقوای الهی داشته باشند خداوند برکاتش را از آسمان و زمین نازل می کند، لذا این هم قانونی است و ممکن است بشر امروز که مادی گرا هست چندان اعتقادی به اینها نداشته باشد اما ما الهیون این اعتقاد را داریم و این قوانین هم پای قوانین مادی هستند و نمی توان آنها را نفی کرد.

وی در پایان گفت: علاوه بر اینکه مسائل بهداشتی را رعایت می کنیم، نماز می خوانیم، دعا می کنیم تا این بیماری رفع شود، لذا اینها هم تأثیر دارد. قرآن می فرماید: «أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد/۲۸) کسی به خدا اعتقاد داشته باشد و معتقد باشد که زندگی اش به دست خداوند است، این فرد همواره امیدوار است. یک مؤمن و متدین هیچ گاه ناامید نمی شود. لذا تلاش خود را انجام می دهد. توکل به این معناست که وقتی همه درها به روی انسان بسته است، او امید دارد که خداوند دری را به روی او باز کند. از عالم غیب امدادی صورت بگیرد و خداوند عنایتی بکند تا مشکل او رفع شود، لذا ما باید هم خودمان عمل کنیم و هم به مردم سفارش کنیم تا توجه به معنویت پیدا بکنند و در برابر عظمت الهی سر تعظیم فرود بیاوریم و بدانیم که بعضی چیزها برای آزمایش ما هست و ان شاء الله که همه ما از این امتحان الهی سربلند بیرون بیائیم.